

TARTALOM

SZERINT(ÜNK) (ALBERTI GÁBOR–DÓLA MÓNICA–POZSONYI LILLA–SZETELI ANNA).....	1
HÁT (SZETELI ANNA–GOCSÁL ÁKOS–SZENTE GÁBOR–ALBERTI GÁBOR).....	12
A DISKURZUSJELÖLŐK KISKAMASZOK DIALÓGUSAIBAN (SZŐKE PATRÍCIA).....	30
IS SZINTÉN (FUTÓ BETTINA–HUSZICS ALIZ–FARKAS JUDIT–ALBERTI GÁBOR).....	44
CSAK (KÁRPÁTI LAURA–ALBERTI GÁBOR–HAGYMÁSI JUDIT–KLEIBER JUDIT)	59
BEMUTATKOZNAK A PUPÁKOK (SZŐKE PATRÍCIA–KÁRPÁTI LAURA).....	71
A NAGYON GYAKORI KOLLOKÁCIÓI KÜLÖNBÖZŐ KORPUSZOK TÜKRÉBEN (ANTAL ZSÓFIA).....	79
NYELVI FEJLŐDÉSVIZSGÁLAT TEMATIKUS MEGKÖZELÍTÉSBEN (ERDŐSI VANDA).....	99
GYAKORI TÖBBSZAVAS LEXIKAI EGYSÉGEK	
GYERMEKEK BESZÉDPRODUKCIÓIBAN (VERMEKI BOGLÁRKA)	109

PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék

Hagymási Judit – Kárpáti Laura – Kleiber Judit – Alberti Gábor

PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék, Pécs

Mik ezek a kis izék? A Magyar mint idegen nyelv napja

2022_05_14

Előadás felépítése

- ❑ Mi is az a *csak*?
- ❑ A *csak* típusai
 - logikai típus
 - diskurzusjelölő típus
- ❑ Metakognitív *csak*
- ❑ *csak*-ot tartalmazó konstrukciók – kitekintés jelleggel
- ❑ Összegzés

Kizárólag

Csak e
és sem
más?

**Csak sütni
már ki a nap...**

Csak nem tudod

Elvárás? Vágy?
Előzetes tudás?
Múlt?

Csak

Utánad!

Csak nem érted!

Csaknem érted?

**Mi is az a
„csak”?**

Mégis csak eljöttél?

Csak írd meg a l

Hangsúly?

**Mert
csak!**

Fókusz

Bátorítás,
fenyegetés

**Na, végül csak meglett
az ötös!**

Logikai *csak* (É. Kiss 1998)

❑ jellemzően: azonosító-kirekesztő értelmezés; hangsúlytalan

❑ típusai:

→ fókuszos *csak*

(1) János *csak* Marit hívta meg.

→ propozíció előtt megjelenő

(2) János *csak* lemásolta a szavakat.

❑ **fókusz:** szembeállítás kifejezése, kiegészítendő kérdésre válasz, szövegelőzményből nem következő információ

Diskurzusjelölő *csak* (Gyuris 2008)

❑ **diskurzuspartikula:** nem befolyásolják az őket tartalmazó mondat deskriptív vagy propozicionális tartalmát, nem alkotnak összetevőt más kifejezésekkel, nem válaszolnak semmilyen kérdésre, nem tagadhatók

❑ **típusai:**

→ hangsúlyos

(3) János *CSAK* tehetséges.

→ hangsúlytalan – mondatmodalitás: felszólító

(4) Egyél *csak*!

A *csak* típusai

Típus	Azonosító- kirekesztő értelmezés	Inverz szórend	Pragmatikai kontribúció	Hangsúly	Példa
Propozíció hatókörű	✓	—	—	—	° <i>Csak</i> megjött az öcsém. It's <i>just</i> that my brother has arrived.
Összetevő hatókörű	✓	✓	—	—	°/' <i>Csak</i> az 'öcsém jött el. Only my brother came.
Skaláris-értékelő É. Kiss (2006)	✓	✓	✓	—	° <i>Csak</i> az 'öcsém jött el. (Nem a barátom.) Only my brother came. (Not my boyfriend.)
Bátorító/Fenyegető (Fábricz 1986; Gyuris 2008)	—	✓	✓	—	'Gyere ° <i>csak</i> el! Just come (anyway)!
Óhajtó	—	✓	✓	—	° <i>Csak</i> 'jönne el az öcsém! If only my brother would come!
Információ megtagadó	—	—	✓	✓	A: Miért nem jöttél? Why didn't you come? B: Csak! Just because!
Metakognitív Gyuris (2009)	—	—	✓	✓	' CSAK °eljött az öcsém! My brother DID come after all!

A metakognitív *csak* (Kárpáti 2021)

- ❑ **Metakognitív:** tudatában vagyunk a korábbi elvárásainknak, vélekedéseinknek bizonyos eseményekkel kapcsolatban.
- ❑ Három időpillanat:
 - **I. Tézis:** elsődleges vélekedésünk megfogalmazása.
 - **II. Antitézis:** a tézisbeli vélekedésünktől eltérő végkifejlet van kilátásban.
 - **III. Referenciaidő:** megvalósult, beigazolódott a tézisbeli vélekedés.
- ❑ Formális elemzés: ReALIS (Alberti 2011)

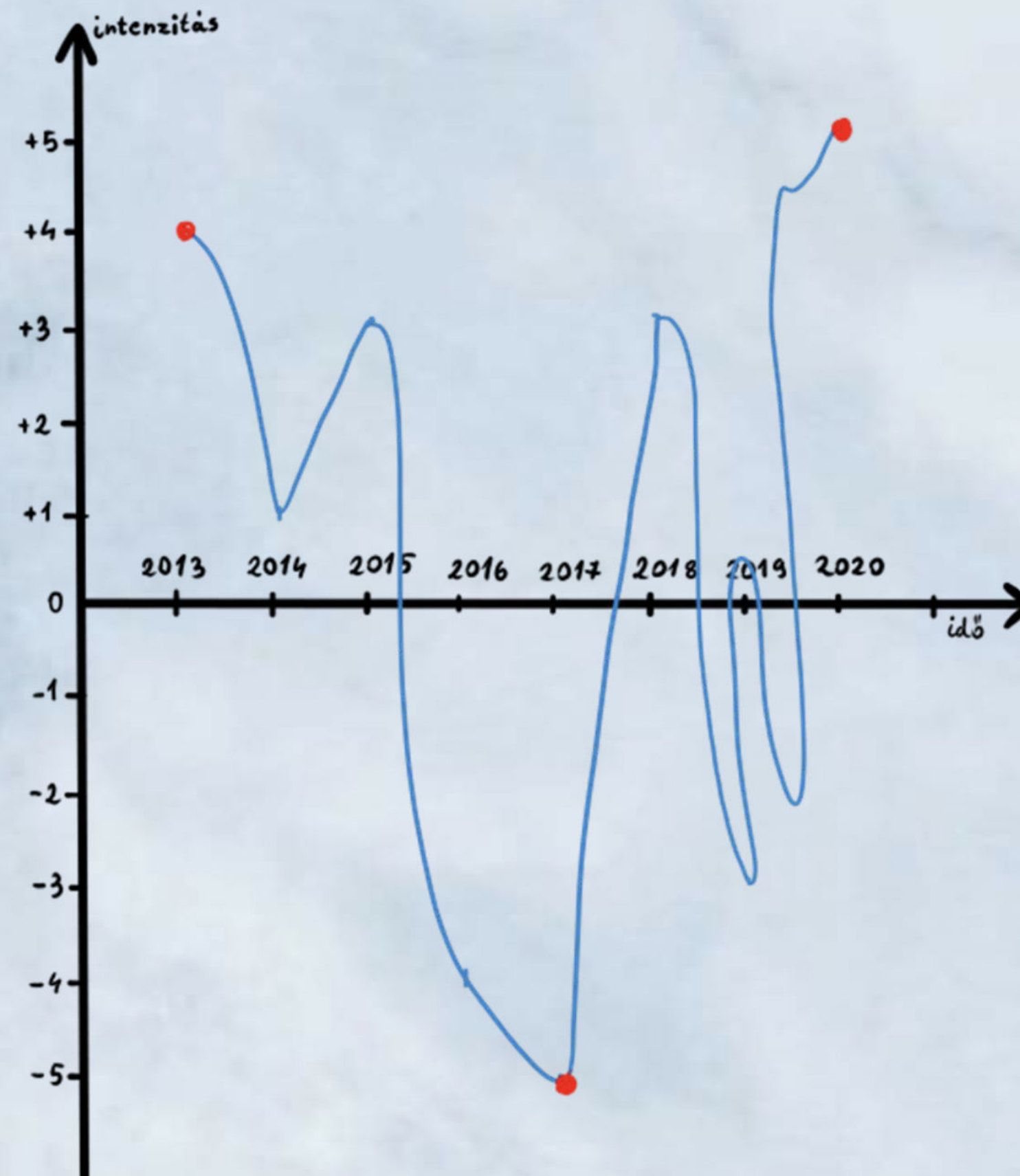
- ❑ **Vonal:** beszélői (és hallgatói) vélekedés.
- ❑ A feladó ezekre utal a megnyilatkozásban:

I. **Tézis**

II. **Antitézis**

III. **Referenciaidő**

- **2013:** a fiú elkezd megírni a PhD értekezését. (I.)
- **2014–2015:** kevesebb lelkesedéssel, de még mindig dolgozik rajta.
- **2015–2017:** nagyon lecsökken a munkakedve, úgy tűnik, egyáltalán nem fogja befejezni. (II.)
- **2018–2019:** újra írni kezd, változó lelkesedéssel.
- **2020:** végre befejezi a PhD értekezést. (III.)
Ekkor a barátnője mondhatja valakinek:
'CSAK megírta a PhD értekezését!'

Konstrukciók – kitekintés (Hagymási 2022)

- ❑ *csak*-ot tartalmazó konstrukciók például: *csak nem, nem csak, csak-csak, csak azért is, ...*
 - némelyik egybe- és különírva is előfordulhat (pl.: *nemcsak*)
 - logikai (5) és diskurzusjelölő *csak* (6) is megjelenhet (nem minden esetben)
 - (5) *Csak nem* felvettek/vettek fel az egyetemre?
 - (6) *CSAK nem* vettek fel az egyetemre?
 - egyes szerkezetekben helyettesíthető a *csak*
 - (7) *Csaknem/Majdnem* elfelejtettem elmenni a díjátadóra.

Összegzés

- *csak*: logikai és diskurzusjelölő partikula is lehet
 - ezeken belül további típusok
 - szórend, hangsúly, azonosító-kirekesztő értelmezés és pragmatikai jelentés alapján
- metakognitív *csak*
 - korábbi mentális állapotokra utal vissza
- a *csak* kollokálódhat más elemekkel – pl.: *csak nem*

Hivatkozások

- Alberti Gábor (2011): *ReALIS: Interpretálók a világban, világok az interpretálóban*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- É. Kiss Katalin (1998): Mondattan. In: É. Kiss Katalin, Kiefer Ferenc, Siptár Péter: *Új magyar nyelvtan*. Osiris Kiadó, Budapest, 17–184.
- É. Kiss Katalin (2006): *Érvek és ellenérvek a fókusz [+kimerítő] jegyével kapcsolatban*. Kézirat.
- Fábricz Károly (1986): *Partikulák a magyar és az orosz nyelvben*. Kandidátusi értekezés. Szeged.
- Gyuris Beáta (2008): A diskurzus-partikulák formális vizsgálata felé. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális Magyar Nyelvtan IV. A szótár szerkezete*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 639–682.
- Gyuris Beáta (2009): A hangsúlyos 'csak' diskurzuspartikula interpretációja. In: Márta Maleczki és Németh T. Enikő (szerk.): *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei 7*. SZTE, Szeged. 157–179.
- Hagymási Judit (2022): „Minden sorsdöntő dolog a „csakazértis”-ből jön létre.” *Csak-ot tartalmazó konstrukciók vizsgálata*. KTDK-dolgozat, Pécs: PTE BTK.
- Kárpáti Laura (2021): „A végén aztán csak megjött.” – *A három idősíkon alapuló intenzionális profilú ‘metakognitív csak’*. Szakdolgozat, Pécs: PTE BTK.

Köszönjük a figyelmet!

